

SLOVENŠČINA

KOT DRUGI JEZIK V DVOJEZIČNI SLOVENSKO-MADŽARSKI GIMNAZIJI NA NARODNO MEŠANEM OBMOČJU V PREKMURJU

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo ■

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega roka **2010**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za isto leto.

ric

Državni izpitni center

1. Uvod	5
2. Izpitni cilji	6
3. Sestava in vrednotenje izpita	8
3.1 Shema izpita	8
3.2 Vrednotenje in ocenjevanje	8
3.3 Vrsta besedil in tipi nalog	9
4. Izpitne vsebine	11
5. Primeri izpitnih vprašanj	23
5.1 Pisni del izpita	23
5.2 Ustni del izpita	33
6. Kandidati s posebnimi potrebami	34
7. Literatura	35

1. UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo iz slovenščine na narodno mešanem območju opisuje predmet izbirnega dela splošne mature, ki ga lahko izberejo kandidati iz dvojezične srednje šole na narodno mešanem območju v Prekmurju.

Izpit iz slovenščine na narodno mešanem območju opravljajo le dijaki, ki jim slovenski jezik ni materinščina, v obveznem splošnoizobraževalnem delu splošne mature pa opravljajo izpit iz madžarskega jezika kot maternega.

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo temelji na veljavnem učnem načrtu za slovenščino. Ker v predmetniku dvojezične srednje šole na narodno mešanem območju v Prekmurju ni posebnega predmeta slovenščina kot drugi jezik, je izpitni katalog za izbirni predmet prilagoditev predmetnega izpitnega kataloga za splošno maturo za slovenščino kot materni jezik. Ta prilagoditev se kaže predvsem v splošnih in delnih (konkretnih) ciljih pouka slovenščine, ciljih maturitetnega izpita, vsebinah, zgradbi ter načinu vrednotenja in ocenjevanja.

Izhodišča za pripravo kataloga so predvsem izkušnje praktikov v DSS v Lendavi.

Opora pri pripravi kataloga je bil tudi predmetni izpitni katalog za splošno maturo za slovenščino kot drugi jezik v Slovenski Istri.

2. IZPITNI CILJI

SPLOŠNI CILJI

Razvijanje zmožnosti za uspešno govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku.

Spoznavanje sistema slovenskega jezika na glasoslovni, oblikoslovni, besedotvorni, skladijski in besediloslovni ravnini.

Razvijanje temeljnega (praktičnega in teoretičnega) poznavanja tako sistemskih kot sociolingvističnih in pragmatičnih zakonitosti rabe jezika.

Oblikovanje trdne osnove v znanju slovenskega jezika z obvladovanjem jezikovnih spretnosti, razvijanjem ustreznih načinov jezikovnega odzivanja, z uvajanjem v samostojno rabo raznih virov (slovarjev, slovnice, jezikovnih in literarnozgodovinskih pripomočkov).

Usvajanje tehnik učenja, potrebnih za nadaljnji študij na slovenskih visokih in višjih šolah, za poklicno in strokovno delo ter samoizobraževanje.

Razvijanje bralne sposobnosti za doživljanje in razumevanje slovenskih književnih besedil.

Poznavanje značilnosti in razvoja slovenske literarne tradicije.

Oblikovanje pozitivnega razmerja do slovenskega jezika in slovenske kulture.

CILJI MATURITETNEGA IZPITA

Kandidat naj bi dokazal, da je sposoben:

razumeti izvirno pisno neumetnostno in umetnostno besedilo v slovenskem jeziku;

samostojno in jezikovno pravilno pisno predstaviti podatke in dogodke, argumente in protiargumente ter izraziti osebne interese, mnenja in občutja v smiselno zaokroženem, skladnem, logičnem besedilu v slovenskem jeziku, opozarjati na sistemske razlike;

pravilno izbrati ter pisno in ustno rabiti besedje ter jezikovna sredstva glede na situacijo oz. sobesedilo, sporočilni namen ter naslovnika;

razumeti sogovorce slovenskega jezika v različnih govornih položajih (pogovor, intervju, argumentiranje, razpravljanje);

v slovenskem jeziku razumljivo ustno predstaviti oz. komentirati obravnavano temo ter prepričljivo izraziti in zagovarjati lastno mnenje ter občutke v zvezi s tem;

iskati informacije ali odkrivati mnenje in stališča sogovornika v pogovoru v slovenskem jeziku, dajati spodbude in se odzivati v pogovoru, v formalnem in neformalnem govornem položaju;

doživeto brati in interpretirati besedila v slovenskem jeziku.

Kandidat naj bi na izpitu dokazal naslednja znanja:

poleg ustreznega obvladovanja slovenskega besedja, glasoslovja, oblikoslovja, skladnje, pravopisa in sociolingvističnih ter pragmatičnih zakonitosti slovenskega jezika tudi poznavanje teoretičnih jezikoslovnih vprašanj;

poznavanje razvoja in značilnosti slovenske književnosti reprezentativnih avtorjev in del;

razumevanje najpomembnejših vidikov slovenske kulture in civilizacije.

3. SESTAVA IN VREDNOTENJE IZPITA

3.1 SHEMA IZPITA

■ Pisni del

Izpitna pola	Naslov	Čas reševanja	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki
1 A	Bralno razumevanje	30 minut	10 %	zunanje	
1 B	Razčlemba neumetnostnega besedila	60 minut	25 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik
2	Tvorjenje kratke besedilne vrste	20 minut	10 %	zunanje	
3	Daljši pisni sestavek na razpisano književno temo /400–600 besed/ Tematski sklop se za zaključni letnik objavi pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu z veljavnim Maturitetnim izpitnim katalogom za splošno maturo, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).	90 minut	35 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik, enojezični slovar
skupaj		200 minut	80 %		

■ Ustni del

Glasno branje ter po eno vprašanje iz književnosti in jezika ob literarnem ali polliterarnem besedilu po katalogu.	do 20 minut	20 %	notranje
--	-------------	------	----------

3.2 VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE

■ Pisni del izpita

Izpitna pola 1 A:	10 % skupne ocene Za vsak pravilen odgovor je določeno število točk.
Izpitna pola 1 B:	25 % skupne ocene Za vsak pravilen odgovor je določeno število točk.
Izpitna pola 2:	10 % skupne ocene Vrednotimo sporočanjejsko ustreznost (50 %) in jezikovno pravilnost (50 %).
Izpitna pola 3:	35 % skupne ocene

Merila za vrednotenje:

vsebina in zgradba

ustreznost besedilni vrsti
povezanost s temo
poznavanje snovi na podlagi predpisanih tematskih področij
oblikovna organiziranost (odstavki, naslovje ipd.)
izvirnost
jezikovna pravilnost
oblikovno-skladenjska pravilnost
pravopis

slog

bogastvo in ustreznost besedišča in slovničnih struktur
jedrnatost, jasnost, natančnost in živost izražanja

rokopisna urejenost besedila in dolžina

■ Ustni del izpita

20 % skupne ocene

Elementi ustnega dela izpita

estetsko branje	(do 3 točke)
vprašanje iz književnosti	(do 7 točk)
vprašanje iz jezika	(do 7 točk)
prosti govor in kultura dialoga	(do 3 točke)

Končna ocena maturitetnega izpita je seštevek dosežkov vseh delov izpita.

3.3 VRSTA BESEDIL IN TIPI NALOG

■ Pisni del izpita

1. Bralno razumevanje in razčlemba neumetnostnega besedila ter tvorjenje kratke besedilne vrste

Vrste besedil:

(naštevaje besedil ostane nespremenjeno, kot je v katalogu)

Tipi nalog:

- a) naloge zaprtega (objektivnega) tipa
- alternativni tip (pravilno – narobe)
 - izbirni tip (izbira in označitev pravilnega odgovora med več danimi)
 - tip povezovanja (povezovanje npr. naslova z besedilom ...)

tip urejanja (določitev pravega zaporedja med povedmi oz. odstavki, izpolnjevanje preglednic ...)

tip dopolnjevanja (npr. dopolnjevanje povedi z danimi besedami ali besednimi zvezami ...)

b) naloge polodprtega (delno objektivnega) tipa

kratki odgovori na vprašanja

daljši odgovori na vprašanja

pojasnjevanje s sinonimi/antonimi

parafraziranje

pretvorbe naloge

tvorba besed (izpeljevanje, sestavljanje, zlaganje)

razlaga posameznih jezikovnih struktur (stavčnočlenska analiza idr.)

c) naloge odprtega (subjektivnega) tipa

vodeno tvorjenje krajše besedilne vrste (vabilo, zahvala, opravičilo, potrdilo, pooblastilo, izjava, prošnja, prijava, pritožba, življenjepis, pismo, poročilo o dogodku, predstavitev osebe, kraja, izdelka, besedilo ekonomske propagande, opis naprave in njenega delovanja, postopka, kraja, poti, oznaka osebe, časopisno obvestilo in poročilo, zapisnik, povzetek ...)

Vse naloge bodo poznavanje jezikovnih elementov preverjale v sobesedilu.

2. Daljši pisni sestavek na razpisano književno temo

Tipi nalog:

naloge odprtega (subjektivnega) tipa

pisanje daljšega sestavka v okviru razpisane književne teme (interpretacija literarnega besedila, razpravljanje, prepričevanje, informiranje, ocena/kritika ...).

■ Ustni del izpita

Tipi nalog:

branje predloženega besedila, izbranega v okviru predpisanih tematskih področij in književnih besedil;

pogovor o pripravljene temi; izražanje mnenj in občutkov, argumentiranje, jezikovno pravilno pojasnjevanje in jasno povzemanje;

interpretacija leposlovnega besedila v literarnozgodovinskem in kulturnem kontekstu.

4. IZPITNE VSEBINE

JEZIK

PISNI DEL

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

■ ZGRADBA JEZIKA

Jezikovne ravnine

izrazna

Zna razložiti razmerja med glasniki/fonemi in črkami v slovenščini (glasoslovna – govorna/pisna); primerja jih z razmerji v madžarščini.

Obvlada pravila o izgovarjanju in zapisovanju prevzetih besed.

pomenonosna

(besedoslovna – morfem, beseda)

Loči pojme: morfem, beseda, oblika, besedna zveza in jih zna določiti v besedilu.

slovnična

oblikoslovna

(oblike, besedne vrste)

Našteje in ponazori besedne vrste in jih prepozna v besedilu.

skladenjska

(besedne zveze, stavki, stavčne zveze, povedi)

Ugotavlja skladenjske vloge besednih vrst.

Obvlada rabo končnih ločil in velike začetnice v povedih.

besediloslovna

(besedilo, odstavki)

Dosega stopnjo smiselnega branja besedila.

■ GLASOSLOVJE

Fonem

Loči pojme fonem – glasnik – črka.

Pozna foneme slovenskega knjižnega jezika.

Samoglasniki

Primerja slovenski samoglasniški sestav z madžarskim.

Loči pojme nenaglašenost, naglašenost in poudarjenost.

Naglaševanje

Pozna razločke v naglaševanju pri slovenskem in madžarskem jeziku.

Soglasniki

Pozna razloček med zvočniki ter zvonečimi in nezvonečimi nezvočniki.

Primerja razliko med zapisom in izgovorom.

Pravorečje

Obvlada izgovor knjižnih fonemov.

Zna jih zapisovati v različnih položajih v besedi.

Zapisovanje glasov

Upošteva razločke med slovenskim in madžarskim črkopisom.

■ BESEDOSLOVJE

Polnopomenske, slovnične, naklonske in kazalne besede

Loči besede, ki poimenujejo in ki kažejo na prvine predmetnosti. Razlikuje besede, s katerimi poimenujemo predmetnost, razmerja v predmetnosti in sporočevalčevo razmerje do predmetnosti in naslovnika.

Večpomenskost

Zna poiskati enopomenke in večpomenke v besedilu in v slovarju.
Zna določiti in ponazoriti: sopomenke, enakozvočnice, nadpomenke, podpomenke in protipomenke.

Snovna, skupna in pojmovna imena

Pozna in zna ponazoriti snovna, skupna in pojmovna imena.

Lastna in občna imena

Obvlada rabo velikih in malih začetnic v besedah.

Stalne besedne zveze
(rekla, rečenice)

Ugotovi stalne besedne zveze in ovrednoti njihovo vlogo v besedilu (kontrastivnost).

Prevzemanje besed

Razloži pojem prevzemanje besed ter potrebno in nepotrebno prevzemanje, zlasti med slovenščino in madžarščino.
Loči slovenske besede od prevzetih (tujke, sposojenke).

Strokovno izrazje
(terminologija)

Ugotovi in utemelji rabo strokovnih izrazov v besedilu.

Slogovno (čustveno, časovno, pokrajinsko, družbeno, funkcijsko) **zaznamovane besede**

Zna določiti slogovno in pomensko vrednost besed.
Zna uporabljati slovarje in leksikone.

Besedotvorje

Zna razložiti pojem besedotvorje.

Besedna družina

Z zgledi nakaže besedno družino.

Tvorjenke

Zna opisati pojem tvorjenka in njeno razmerje do sopomenske besedne zveze.

Podstava, obrazilo

Loči pojma podstava in obrazilo. Loči vrste obrazil (pripona, predpona, medpona, prosti morfem).

Besedotvorne vrste
(izpeljanke, zloženke, sestavljenke, sklopi)

Zna prikazati besedotvorne postopke (izpeljavo, zlaganje, sestavljanje, sklapljanje).
Obvlada pravila o pisanju skupaj in narazen ter z vezajem (predvsem v tipih: ultravijoličen, severnoameriški, avtocesta, pedenjčlovek; čim bolj, dvesto trideset; C-dur, črno-bel) in pravila o veliki oz. mali začetnici pri svojilnih in vrstnih pridevnikih.

Kratice in kratične besede
(kratičnice)

Upošteva pravopisne in izgovorne posebnosti kratic in kratičnic.

Slogovna zaznamovanost

Prepoznava čustveno, časovno in drugače zaznamovane tvorjenke v besedilu.

■ OBLIKOSLOVJE

Besedne vrste	Zna razložiti pojem besedna vrsta v razmerju do pojma stavčni člen.
Pregibnost	Zna naštetih in ponazoriti pregibne in nepregibne besedne vrste.
Besedne oblike pregibnih besed	Zna besedno obliko razčleniti na osnovo in končnico; predložni skloni (kontrastivno).
Glasovne premene v oblikoslovju	Upošteva morfemske različice pri pregibanju besed.
Oblikoslovne kategorije (spol, število, sklon, oseba; določnost; čas, naklon, način)	Zna opredeliti oblikoslovne kategorije posameznih besed. Loči obliko in pomen (skladenjska vloga) besednih vrst.
Slogovna zaznamovanost	Prepozna in pojasni zastarele ter zvrstno in drugače zaznamovane oblike v besedilih.
Samostalniška beseda	Zna opredeliti in ponazoriti pojem samostalniška beseda.
Sklanjatveni vzorci in posebnosti	Pozna sklanjatvene vzorce (po spolih). Na primerih razloži poglobitve posebnosti v sklanjativah.
Samostalniški zaimki	Pozna vrste samostalniških zaimkov. Zna ugotoviti vlogo samostalniške besede v stavku.
Pridevniška beseda (pridevnik, deležnik, zaimek, števnik)	Našteje in ponazori podvrste pridevniških besed.
Pregibnostni vzorci	Zna določiti sklanjatvene in stopnjevalne vzorce. Ugotovi vrste pridevniških zaimkov.
Naglas	Obvlada sodobni naglas pri pregibnostnih vzorcih pridevniških besed (vêlik, véliki; velíkega; nôv, novéjši; stàr, stárega). Zna ugotoviti vlogo pridevniške besede v stavku.
Glagol	Opredele pojem glagol.
Vežljivost	Pozna vrste glagolov po vežljivosti; posebej loči osebne in brezosebne ter prehodne in neprehodne.
Glagolski pomen	Loči polnopomenski in nepolnopomenski glagol. Med nepolnopomenskimi razlikuje fazne, naklonske in glagol biti kot pomožni glagol.
Vzorci nezloženih glagolskih oblik	Pozna nedoločniške in sedanjiške oblike in jih zna uporabiti v različnih pomenih. Zavestno upošteva razlike med slovenskimi in madžarskimi glagolskimi oblikami.
Zložene glagolske oblike	Zna navesti oblike za prihodnjik, preteklik, pogojnik in trpnik posameznega glagola. Prepozna v besedilu predpreteklik in pretekli pogojnik. Zna ugotoviti vlogo glagola v stavku.

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

Prislov	Pozna pomenske vrste prislovov (krajevne, časovne, načinovne, vzročnostne, okoliščinske). Razloži pomen in vlogo prislova v stavku in besedni zvezi. Obvlada naglas pri prislovu.
Veznik	Loči enobesedne in dvobesedne ter enodelne in dvodelne veznike. Zna uporabljati vejico pred prirednimi in podrednimi vezniki. Pozna in upošteva pomensko in slogovno vrednost veznikov.
Predlog	Pozna vrste predlogov (pravi, nepravi). Obvlada vezavo in pomen. Pozna posebnosti v rabi predlogov. Zna pravilno uporabljati predložne zveze. Pozna posebnosti v rabi predlogov (posebno v razmerju do madžarščine).
Členek	Loči členek od prislova in veznika. Zna razložiti sobesedilni pomen členka. Prepozna v besedilu pretvorbe členek – stavek (stavčni in pastavčni členek).
Medmet	Pozna vrste medmetov, jih zna uporabiti in upoštevati njihovo slogovno vrednost v sporočilu.

■ SKLADNJA

Poved in stavek	Loči pojma poved in stavek. Določi stavčno sestavo povedi ter tvori enostavčne in večstavčne povedi raznih vrst (z upoštevanjem pravopisa).
Izraznost povedi (premor, poudarjanje, intonacija, hitrost, barva, register)	Upošteva te prvine pri glasnem branju in jih zna obvladano ponazoriti.
Sestava stavka	Prepoznava enodelne in dvodelne stavke, glagolske in neglagolske, polstavke in pastavke. Zna določiti stavčne člene in njihove dele.
Skladenjska razmerja	Zna razložiti skladenjska razmerja: priredno in podredno.
Načini za izražanje razmerij	Loči vezavo, primik, ujemanje. Zna uporabljati vejico in druga nekončna ločila v enostavčni povedi.
Besedne zveze in pretvorbe	Navede vrste besednih zvez. Zna določiti priredno in podredno razmerje v besedni zvezi. Obvlada pretvarjanje desnih prilastkov v leve. Zna pretvarjati priredne besedne zveze v podredne in narobe ter stavke v polstavke in te v samostalniške besedne zveze.
Besedni red	Loči slogovno nezaznamovani in slogovno zaznamovani besedni red v besedni zvezi ter pri naslonkah in nikalnicah. Opozorjen je na besedni red – razloček med slovenščino in madžarščino.
Večstavčna poved	Zna določiti zgradbo večstavčne povedi. Zna tvoriti večstavčne povedi in jih poimenovati.

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

Podredje

Zna določiti vrste in stopnje odvisnikov.
Izbrane večstavčne povedi strnjuje v enostavčne, odvisnik pretvori v polstavek ali samostalniško besedno zvezo (in obrnjeno).

Priredje

Zna poimenovati vrste priredij in jih zna tvoriti.
Zna uporabljati vejico in druga nekončna ločila v večstavčni povedi.

■ BESEDILOSLOVJE

Besedilo

Loči besedilo od nebesedila glede na smisel, sovisnost in zaokroženost.

Vloge besedila

(izrazna, predstavitvena, vplivanjska, metajezikovna, govornostikovna, lepotna)

Dobro loči predvsem predstavitveno in vplivanjsko vlogo.

Vrste besedil

Loči in prepozna besedila glede na preverljivost podatkov, prenosnik, pogovorno menjavo, razodevanje sporočevalca, izbran krog naslovnikov, družbeno vlogo sporočevalca, sporočevalčev namen, vrsto podatkov, s katerimi razvijamo temo.

Izraznost besedila

Zna utemeljiti odstavke v besedilu.
Pozna vzorce besedil (stalne oblike besedil).

Členitev po aktualnosti

Zna tvoriti besedilo glede na izpeljavo izhodišča in razvijanje jedra.

Strnjenost (kohezivnost)

Zna pravilno uporabiti nekatera besedilotvorna sredstva in ovrednotiti načine povezovanja povedi: pozaimljanje, napovedovanje, navezovanje.

Poročani govor

Obvlada stavo ločil v premem govoru.
Obvlada pretvorbo premega govora v odvisni govor.

Oblikovanost pisnega besedila

(naslovje, vrstice, raba slikovnih dopolnil)

Obvlada pravila o deljenju na koncu vrstice.
Zna opremiti besedilo z naslovjem in dopolnili (slike, preglednice, marginalije itd.).

Slogovna zaznamovanost besedilotvornih prvin

Prepozna ponavljalnost, paralelizem.

■ SPORAZUMEVANJE IN SPOROČANJE

Dejavniki sporočanja

Zna uporabiti primerna jezikovna sredstva glede na različne dejavnike: okoliščine, namen, temo, jezik, prenosnik, zakonitost besedila.

Ubeditveno stališče

Razodevanje sporočevalca, subjektivna in objektivna besedila.

Vloge sporočila

(predstavitvena, vplivanjska, povezovalna, lepotna, izrazna)

Dobro loči predvsem predstavitveno in vplivanjsko vlogo.

USTNI DEL

Govorni nastop	Zna sodelovati v vrstah govornih nastopov (monološko, dialoško, poliloško) in upošteva osnovna načela kulturnega razpravljanja.
Tematska področja	Razume in zna tvoriti besedila teh področij.
Slogovni postopki / načini razvijanja teme	Zna opisovati, pripovedovati, razlagati, utemeljevati, poročati.
Načela uspešnega sporočanja	Pozna in upošteva načela uspešnega sporočanja ter jih prepozna v besedilih tujih tvorcev.
Preoblikovanje in izpopolnjevanje besedil	Obvlada postopke krajšanja, zna napraviti povzetke in izvlečke.
Besedilne vrste	Napisati zna uradno vabilo, zahvalo, opravičilo, prošnjo, prijavo, pritožbo, potrdilo, pooblastilo, izjavo; javno pismo, časopisno radijsko obvestilo, poročilo, novico, predstavitev osebe, kraja, naprave, intervju, življenjepis, zapisnik, oceno, esej.

■ JEZIK V PROSTORU IN ČASU

Slovenski jezik in njegov razvoj

Indoevropski jezik	Zna zemljepisno in časovno opredeliti pojem indoevropski prajezik. Zna razložiti ločitev kentumskih in satemskih jezikov.
Praslovanščina	Zna zemljepisno in časovno opredeliti praslovanščino. Navede tri skupine slovanskih jezikov.
Slovenski jezik	Opiše položaj slovenščine med slovanskimi jeziki. Predstavi Brižinske spomenike.

Slovenski knjižni jezik in njegov razvoj

	Pojasni nastanek knjižnega jezika.
Knjižna slovenščina v času reformacije	Predstavi pomen prve slovenske knjige. Navede avtorja prve slovenske slovnice in prvega prevoda Biblije.
Knjižna slovenščina v 19. in 20. stoletju	Pozna Kopitarjeva in Čopova jezikovna načela. Navede poglobitve poti oblikovanja pisne knjižne norme v 19. in 20. stoletju.

Družbenostno jezikoslovje

	Zna razložiti pojem sociolingvistika.
Materni, nematerni jezik	Utemelji pojem materni in nematerni jezik in opiše pripadnost jezikovni skupnosti ali dvema.

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

Dvojezičnost, pasivna in aktivna	Loči posamično in družbeno ter pasivno in aktivno dvojezičnost.
Diglosija	Zna razložiti pojem diglosija.
Vnašanje (interference, tudi narečne)	Zna razložiti, ponazoriti in odpravljati primere vnašanja.
Jezikovna asimilacija	Navede vzroke za jezikovno asimilacijo, jo zna razložiti in ovrednotiti (groba in tiha asimilacija).
Knjižna norma	Zna utemeljiti knjižno normo kot formalni družbeni sporazumevalni kod. Primerja jo z neknjižnimi zvrstmi.
Jezikovna kultura in jezikovna politika	Loči ta dva pojma.

KNJIŽEVNOST

Podskupina za slovenščino kot drugi jezik v dvojezični slovensko-madžarski gimnaziji na narodno mešanem območju v Prekmurju pri Državni predmetni komisiji za slovenščino v začetku šolskega leta razpiše za zaključni letnik temo iz književnosti, deloma iz izpitnega kataloga, deloma pa dopolnjeno s še neobravnavanimi besedili. Razpisana tema je podlaga za daljši pisni sestavek.

■ Vsebina, besedila

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

■ Orientalna književnost

Biblijska zgodba iz Stare in Nove zaveze: Prilika o izgubljenem sinu	Verski in literarni pomen Biblije. Nastanek, sestava, kulturni in literarni pomen Biblije.
--	---

■ Antična književnost

Sofoklej: Antigona ali Kralj Ojdip	Grško antično gledališče. Tebanski mit. Tragedija, tragično. Enotnost dejanja, enovitost zgradbe, katarza. Vsebinska interpretacija (etična, socialna in politična problematika). Vloga zbora (pogled na človeka).
--	---

■ Srednji vek

Brižinski spomeniki II.	Verska vsebina (parafraziranje). Pridiga (homilija).
--------------------------------	---

■ Renesansa

Giovanni Boccaccio: Novela o sokolu	Novela. Zgradba Dekameronu.
William Shakespeare: Hamlet ali Romeo in Julija	Renesančno gledališče. Sintetično-analitična drama. Kompozicija drame (prostor, osebe, čas). Vsebinska interpretacija.

■ Začetki slovenske književnosti

Primož Trubar:

En regišter ... ena kratka postila
Ta prva božična pejsen (1563)

Reformacija (protestantski verski nauk).
Tipične protestantske ideje v besedilu.
Protestantske ideje v besedilu. Jezik.
Nabožna verzifikacija.

Dalmatin in drugi protestantski pisci

Pomen.

■ Klasicizem in razsvetljenstvo

Molière:

Tartuffe

Klasicizem.
Vrste komičnosti (besedna in značajska).

Valentin Vodnik:

Pesma na moje Rojake
(Dramilo)

Razsvetljenstvo.
Poučnost, razumskost, optimizem.

Anton Tomaž Linhart:

Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Rokoko.
Predelava Beaumarchaiseve komedije
Figarova svatba.
Interpretacija dramskega besedila, komedija, vrste komike.
Ubeditvena sredstva za satiro.
Monolog.

Ljudska:

Od lepe Vide

Razvoj motiva v ljudski pesmi (različice).

Ljudska lirski pesem

Motivne in oblikovne značilnosti.

Slovenska ljudska pripoved

Legenda, bajka, pravljica, pripovedka.

■ Romantika

J. W. Goethe:

Trpljenje mladega Wertherja

ali

Pisemski roman. Svetobolje.

A. S. Puškin:

Jevgenij Onjegin

Roman v verzih. Odvečni človek.

France Prešeren:

Slovo od mladosti

ali

Sonetje nesreče (1., 5., 6. sonet)

Sonetni venec
(1., 7., 8., 15.)

ali

Prešernova osebnost in delo.
Romantično občutje v primerjavi z razsvetljskim optimizmom.
Elegija.
Slogovna sredstva in njihovo estetsko učinkovanje: nagovor, metafora, personifikacija; jambski enajsterec, stanca.
Sonetni cikel. Motivi in teme. Idejna zgradba.
Zgradba Sonetnega venca, motivika:
ljubezenski in domovinski motiv,
Orfejev mit.
Magistrale (artizem, akrostih, zgradba).

■ Vsebina, besedila

Krst pri Savici

Zdravljica

Pevcu

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

Zgradba epske pesnitve (3 deli).
Črtomirova usoda (smisel usode).
Pomen pokristjanjevanja Slovencev.
Lirske, epske in dramske prvine.
Elementi epa (junaška epika) v Uvodu.
Tercina.

Napitnica.
Idejna analiza (angažiranost).
Likovna pesem (carmen figuratum).

Zgradba pesmi, slogovne značilnosti (glasovno barvanje, retorično vprašanje). Prometejev mit. Tema. Ideja.

■ Realizem in naturalizem

Nikolaj V. Gogolj:
Plašč

ali

Guy de Maupassant:
Nakit

Fjodor M. Dostojevski:
Zločin in kazen

Henrik Ibsen:
Strahovi

Josip Jurčič:
Telečja pečenka
ali
Deseti brat

Simon Jenko:
Tilka

Ivan Tavčar:
Visoška kronika

ali

Janko Kersnik:
Jara gospoda

Simon Gregorčič:
Človeka nikar!

Anton Aškerc:
Mejnik

Ruski realizem.
Groteska.
Oznaka malega človeka.

Značilnosti novele (primerjava z renesanso).

Psihološki realizem.
Motivno-tematska interpretacija.
Pripovedna tehnika (dialog, monolog).

Realistično-naturalistična dramatika.
Analitična tehnika, tezna dramatika.

Značilnosti slovenskega romana. Zgradba (čas in prostor, sintetično-analitična tehnika). Romantične in realistične prvine.

Začetki slovenske novele.
Značajevka.

Zgodovinski roman.
Prvoosebna pripoved.
Kronikalni slog.

Teme, motivi, pripovedne osebe. Slog.

Refleksivna pesem, prvine psalma.

Balada.
Pripovedne in dramske prvine: dialog in monolog.

■ **Nova romantika, dekadenca, simbolizem**

Oscar Wilde: Saloma	Poetična drama. Svetopisemski motivi in slog v dekadenci.
Dragotin Kette: Na trgu	Podoknica. Stilna in verzna analiza (personifikacija, zvočni učinki; verzni prestop).
Josip Murn: Pesem o ajdi ali Ko dobrane se mrače	Novoromantično razpoloženje. Motivno-tematska interpretacija.
Ivan Cankar: Na klancu	Družinski roman. Socialno-proletarski roman. Simbolika. Zgradba, vodilni motiv.
Hlapec Jernej in njegova pravica	Motivno-tematska interpretacija. Stilna analiza (ritem, paralelizmi).
Podobe iz sanj	Črtica. Stilna analiza, simbolika.
Hlapci	Satira. Idejna analiza. Tragičnost.
ali	Sintetična dramska tehnika.
Za narodov blagor	Satiričnost. Zgradba.
Oton Župančič: Duma ali Z vlakom	Motivi in teme. Zgradba. Verz, zvočni učinki.
Alojz Gradnik: Eros-tanatos ali Pisma	Motivno-tematska interpretacija. Podobe. Analiza verza, vloga verzne prestopa.
■ Književnost 20. stoletja	
Federico García Lorca: Vitezova pesem	Nadrealizem. Motivi. Simbolika barv.
Franz Kafka: Preobrazba	Moderna pripovedna groteska. Pripovedni način.
ali	
Albert Camus: Tujec	Eksistencializem v književnosti, filozofija absurda v književnosti.
ali	
J. P. Sartre: Za zaprtimi vrati	

■ Vsebina, besedila**■ Pojmi, elementi za interpretacijo****Srečko Kosovel:**

Slutnja
Ekstaza smrti
Pesem št. X

Impresionizem; nominalni slog.
Ekspresionizem; metafora.
Konstruktivizem; montaža.

Ivan Pregelj:

Matkova Tina

Ekspresionizem v prozi.
Slogovna analiza.

Slavko Grum:

Dogodek v mestu Gogi

Ekspresionizem v dramatiki.
Groteskne prvine.
Dramska tehnika.
Vloga didaskalij.

Tone Seliškar:

Pretrgana popisnica

Motivno-tematska in slogovna analiza.

Prežihov Voranc:

Boj na požiralniku
ali
Samorastniki

Socialni realizem v prozi.
Naturalistične prvine.
Simbolika.
Slogovna analiza.

Miško Kranjec:

Povest o dobrih ljudeh
ali
Režonja na svojem

Tematika, slog.
Refleksivne in lirske prvine.

Karel Destovnik Kajuh:

Bosa pojdiva, dekle, obsorej
ali

Poezija upora in revolucije.
Idejna in slogovna analiza (ponavljanje, kontrast).

Matej Bor:

Srečanje

Intimizem.
Baladne prvine.
Verz, kitica, rime.

Ivan Minatti:

Nekoga moraš imeti rad

Intimizem v povojni poeziji.

Janez Menart:

Croquis

Intimizem v povojni poeziji.

Kajetan Kovič:

Južni otok

Podobe in simbolika.
Slogovna analiza (ponavljanje).

Dane Zajc:

Veliki črni bik

Podoba in simbolika.
Svobodni verz.
Paralelizmi.

Gregor Strniša:

Večerna pravljica

Groteskno v moderni poeziji.
Verz, asonanca.

Boris A. Novak:

Let časa

Postmodernizem v poeziji.
(obnova tradicionalnih oblik).

Edvard Kocbek:

Črna orhideja

Motivika.
Eksistencialistične prvine.

■ Vsebina, besedila**■ Pojmi, elementi za interpretacijo**

Svetlana Makarovič: Pelin žena ali Zeleni Jurij	Motivno-tematska razčlemba in interpretacija.
Ciril Kosmač: Tantadruj	Realistične, fantastične in eksistencialne prvine. Slogovna analiza (zvočnost, barve).
Alojz Rebula: Senčni ples ali	Motivno-tematska interpretacija.
Florjan Lipuš: Zmote dijaka Tjaža	Motivi in tematika. Pripovedovalec. Slog.
Drago Jančar: Veliki briljantni valček	Motivno-tematska interpretacija. Moderna groteskna drama.
Vladimir Bartol: Alamut	Zgodovinski in filozofski roman.
Dominik Smole: Antigona	Motivi in tematika. Dramske osebe. Eksistencialistične prvine.
Lojze Kovačič: Prišleki ali	Avtobiografska proza. Veristične in modernistične prvine.
Vitomil Zupan: Manuet za kitaro	Vojni roman. Modernistični pripovedni postopki.
Andrej Hieng: Grob ali Čudežni Feliks	Osebe. Slog. Motivi in tematika. Slog.
Milan Vincetič: Nebo nad Ženavljami ali Balta	Motivi in tematika. Motivno-tematska interpretacija.
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti ali Ločil bom peno od valov ali Ki jo je megla prinesla	Motivno-tematska in slogovna razčlemba ter interpretacija. Motivno-tematska interpretacija. Motivno-tematska interpretacija. Prvine fantastičnega.

5.1 Pisni del izpita

■ Izpitna pola 1

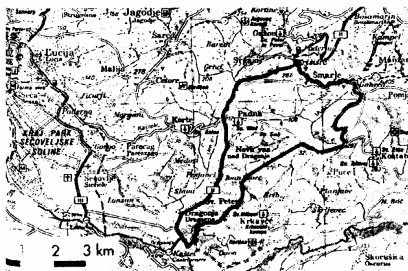
Izhodiščno besedilo k Izpitni poli 1: Dragonja in Tonina hiša, Gea, september 2003

družinski kolesarski vodnik |

Dragonja in Tonina hiša

Dolžina: 25 do 43 km
Vzpon: 380 do 430 m
Težavnost: srednja, asfaltne poti, precej vzpona, a tudi spusta, panoramska razgledna pot.

1. Slovenska obala je večinoma močno hribovita; celo obmorske poti niso izjema. Tokratna glavna znamenitost, Tonina hiša, stoji kar 200 m nad morjem, a v staro vasico kamnitih hiš vodi označena asfaltna cesta.
2. Izhodišče izleta je vas Dragonja, ki leži ob glavni cesti čez preval Križišče (213 m), najhitrejši povezavi med Koprom in Hrvaško. A do Dragonje je dosti zanimiveje raziskovati obalo.
3. Ob reki Dragonji pelje več kot 10 km daleč na vzhod makadamska pot, zelo prijetna za kolesarjenje. Vmes se lahko ustavimo ob enem od napajališč ali previsnih skalnih polic, na katerih se voda poigrava z gravitacijo in našim občudovanjem.

4. Vstopimo v skrivnostni svet reke Dragonje, njenih pritokov in Šavrinskega gričevja. Le streljaj od vrveža obalnih mest in množičnega turizma se razprostira pravljicična pokrajina, v kateri se je čas ustavil. Med visokim drevjem in sredozemsko makijo ob reki se skrivajo ruševine starih mlinov. Pod stoletnimi hrasti in kostanji počivajo jeleni, sr-

njad, divji prašiči, visoko v krošnjah dreves prepevajo redke ptice ...

5. V dolini Dragonje, tam, kjer makadamsko cesto zamenja asfalt, je označen odcep proti Tonini hiši. Pot se nato strmo vzpenja.
6. Tonina hiša je v zaselku Goreli, v bližini vasi Sveti Peter. Kmečka hiša predstavlja tip tradicionalnega stavbarstva, vezanega na uporabo lokalnih materialov in v tesnem sožitju z okolico. Zunanjsčina je preprosta, razgibana z mogočnim ognjiščnim prizidkom in nadkritim zunanjim stopniščem. Obnovljeno hišo, ki ima muzejsko funkcijo, upravlja Pomorski muzej Sergej Mašera v Piranu. V notranjsčini je razstavljena stalna etnološka zbirka, ki nam pripoveduje o nekdanjem načinu življenja in dela istrskega podeželana. Nadstropje prikazuje kmečko stanovanje: kuhinjo z nizkim odprtim ognjiščem in spalnico. V pritličju je rekonstruirana stara oljarna, ki je bila na tem mestu že v 19. stoletju. Zbirka nas nazorno seznanja s tradicionalnim pridobivanjem oljčnega olja. Oljarna v Tonini hiši je edina na ob-

močju Slovenske Istre ohranjena v celoti in kot taka dragocena priča nekdanje zelo razširjene dejavnosti.

Vrnitev

7. Peljemo po grebenasti planoti naprej skozi Sveti Peter in Novo vas do Šmarrij (250 m), od koder vodi levo navzdol asfalt na preval glavne ceste, kjer je tudi znana gostilna in črpalka. Sledi osvežujoč spust proti Dragonji, kjer cesta polagoma preide v ravnico.

Izlet je povzet po Družinskem kolesarskem vodniku, ki je poleti izšel pri Založbi Mladinska knjiga. V njem je predstavljenih 60 rekreativnih kolesarskih izletov po Sloveniji.

Družinski kolesarski vodnik

A) Bralno razumevanje

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Besedilo Dragonja in Tonina hiša je namenjeno _____ in spada po funkcijski zvrstnosti med _____ besedila.

(2 točki)

2. Prvino nejezikovnega sporočanja v tem besedilu predstavljajo

_____. Njihova

vloga je _____.

(3 točke)

3. Obkrožite črke pred tremi trditvami, ki **ne** ustrezajo izhodiščnemu besedilu.

- a) Tonina hiša je v zaselku Goreli pri Svetem Petru in do nje vodi kamnita gorska cesta.
- b) Dragonja teče čez preval Križišče (213 m).
- c) Ob delu reke Dragonje je speljana pot, primerna za kolesarje.
- d) Makija so sredozemski zimzeleni grmiči.
- e) V pritličju Tonine hiše si lahko ogledamo staro oljarno za pridobivanje oljčnega olja.
- f) Kolesarjenje ob Dragonji in obisk Tonine hiše je le eden izmed 60 rekreativnih izletov, predstavljenih v Družinskem kolesarskem vodniku.
- g) V Pomorskem muzeju Sergej Mašera v Piranu si lahko ogledamo stalno etnološko zbirko, ki nam pripoveduje o nekdanjem načinu življenja meščanov.

(3 točke)

4. Povežite glavni stavek z ustreznim dopolnjevalnim, da bo celotna poved pomensko skladna z besedilom.

Izhodišče izleta je vas Dragonja, saj leži ob glavni cesti čez preval Križišče.
 ker leži ob glavni cesti čez preval Križišče.
 zato leži ob glavni cesti čez preval Križišče.
 ki leži ob glavni cesti čez preval Križišče.

(1 točka)

5. Pojasnite v največ dveh povedih, zakaj je osebna glagolska oblika v naslovu izpuščena.

(2 točki)

6. Ali lahko iz naslova Dragonja in Tonina hiša takoj sklepamo, kaj je tema besedila?

DA / NE

(Obkrožite ustrezno.)

Svojo odločitev utemeljite v dveh povedih.

(3 točke)

7. Uredite zaporedje podtem, kakor si sledijo v izhodiščnem besedilu. (Na ustrezne črte pripišite številke od 1 do 4.)

- _____ stara oljarna
_____ reka Dragonja
_____ Tonina hiša
_____ vas Dragonja

(2 točki)

8. Obkrožite črko pred tisto razlago pomena besede polica, kot se pojavlja v besedilu.

- a) vodoravna deska za odlaganje, shranjevanje predmetov, pritrjena na steni ali v omari
b) vodoravni ali rahlo nagnjeni del med strmimi ploskvami pri terasastem svetu
c) listina s podatki o sklenjeni zavarovalni pogodbi

(2 točki)

9. Iz naslova Družinski kolesarski vodnik, v katerem je bilo objavljeno besedilo Dragonja in Tonina hiša, je razvidno, kakšen namen je imel pisec besedila. Ta namen je v naslovu vodnika izražen **posredno/neposredno**. (Podčrtajte ustrezno besedo ob poševnici in v eni povedi utemeljite svojo izbiro.)

(2 točki)

B) Razčlemba neumetnostnega besedila

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Kljub prevladujočemu objektivnemu ubeseditvenemu stališču se avtor v besedilu tudi razodeva. Prvine njegove subjektivnosti ponazorite z izpisom treh izrazov iz prvih treh odstavkov izhodiščnega besedila.

_____ (1 točka)

2. Kateri način razvijanja teme (slogovni postopek) prevladuje v šestem odstavku?

_____ (1 točka)

3. V kateri osebi in številu so zapisani glagoli tretjega odstavka?

_____ (2 točki)

4. S podčrtovanjem določite stavčne člene.

Vstopimo v skrivnostni svet reke Dragonje, njenih pritokov in Šavrinskega gričevja.

(3 točke)

5. Med naslednjimi izrazi poiščite zemljepisna lastna imena. Pravilno jih zapišite v ustrezno preglednico, vendar ne s samo verzalkami (velikimi tiskanimi črkami): TONINA HIŠA, VAS DRAGONJA, KRIŽIŠČE, KOPER, MAKADAMSKA CESTA, ŠAVRINSKO GRIČEVJE, ŠAVRINKE, VAS SVETI PETER, CERKEV SVETEGA PETRA, POMORSKI MUZEJ V PIRANU, OLJARNA, SLOVENSKA ISTRRA, ŠMARJE PRI JELŠAH, DRUŽINSKI KOLESARSKI VODNIK, V ZALI, POLICA, MAKIJA, ČRNI VRH NAD IDRIJO, HRVAŠKA, REKA DRAGONJA.

NASELBINSKA LASTNA IMENA	NENASELBINSKA LASTNA IMENA

(4 točke)

6. Povedi zanikajte in jih zapišite v celoti.

Tonina hiša ima preprosto zunanjščino.

Srečali smo skupino kolesarjev.

Občudovali smo Šavrinsko gričevje.

_____ (3 točke)

7. Podčrtajte besede, ki spadajo v isto besedno družino:

koledar, kolebanje, kolesar, kolovoz, kolhoz, kol, kolesartvo.

Katera izmed besed je nastala iz dvodelne besedotvorne podstave?

(3 točke)

8. Zapišite izgovor podčrtanega glasnika.

razstavljena, razprostira, pod stoletnimi, vmes, voda

(2 točki)

9. Popravite, kar je napačno zapisano.

Pravlična, vshod, lezti, nauzgor, cesta, ognišče, življenski, glavna, vpenjam se, decemberski, zunanščina.

(2 točki)

10. Določite spol in število samostalnikom:

jeleni –

srnjad –

drevje –

drevesa –

gričevje –

grič –

(3 točke)

11. Podčrtanim besedam pripišite protipomenke v isti slovnični obliki.

hribovita pokrajina – _____

lažja tura – _____

glavna cesta – _____

stari mlini – _____

divji prašiči – _____

visoke krošnje – _____

(3 točke)

12. Nedoločniku glagola *legati* pripišite dovršni par.

Tvorite povedi, v katerih boste dovršni par uporabili v vseh treh naklonih.

Velelnik: _____

Povednik: _____

Pogojnik: _____

(4 točke)

13. Besedo *m*lin uporabite v frazemih, katerih nevtralni pomen je:

– nepotrebno ponavljanje povedanega –

– delati nekaj v svojo korist –

(4 točke)

14. Zapišite s črkami: 200 m, na 213. m

(1 točka)

15. Slovnčno sestavo povedi in vrsto odvisnikov prikažite s simboli.

a) Obnovljeno hišo, ki ima muzejsko funkcijo, upravlja Pomorski muzej Sergej Mašera v Piranu.

b) Sledi osvežujoč spust proti Dragonji, kjer cesta polagoma preide v ravnico.

(4 točke)

16. Tvorite tri enostavne povedi, v katerih bo imela beseda *kolesarjenje* stavčnočlensko vlogo

– osebk: _____

– povedkovega določila: _____

– desnega neujemalnega prilastka: _____

(6 točk)

17. S katerimi sredstvi je izraženo besedilno navezovanje med stavkoma v naslednjih povedih?
(Odgovor napišite na črto.)

Izhodišče izleta je vas Dragonja, ki leži ob glavni cesti čez preval Križišče (213 m).

Odločili smo se za kolesarjenje ob reki Dragonji; njen skrivnostni svet nas je zamikal ob branju Družinskega kolesarskega vodnika.

(4 točke)

■ Izpitna pola 2

Tvorjenje kratke besedilne vrste

Predstavljajte si, da ste Mateja/Marko Novak. K prošnji za štipendijo morate priložiti uradni življenjepis. Podatki zanj naj bodo izmišljeni (kdaj ste se rodili, kje, katero šolo ste obiskovali ...).

Besedilo naj bo ustrezno členjeno, obsega naj 80–100 besed. Pazite na jezikovno pravilnost in na načela dobrega jezikovnega sloga.

■ Izpitna pola 3

Državna predmetna komisija za slovenščino za splošno maturo, podskupina za slovenščino kot drugi jezik v dvojezični slovensko-madžarski gimnaziji na narodno mešanem območju v Prekmurju, pred začetkom šolskega leta razpiše temo za 3. izpitno polo. Pričujoči naslov je le zgled.

Izhodiščno besedilo k Izpitni poli 3

Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (odlomek)

Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov: roman v treh novelah. Ljubljana: Študentska založba, 2003. 190–192.

V kavarni pa so se medtem res že zbirali možje z inštrumenti. Prišel je med prvimi pritlikavi Cizek, ki je ob večerih najraje posedal na cerkvenem stopnišču in na svoji sopkajoči harmoniki preigraval hvalnice Devici Mariji. Opazila je primaša Csicseryja, ki je s svojo bando igral tudi na njeni poroki. Bila je tu tudi že vsa Baranjeva banda, ki je daleč v notranjost slovela po svoji divji ciganski muziki. Prišli so še mnogi drugi, ki jih sicer ni poznala, je pa bilo na njihovih obrazih zapisano, da so že zdavnaj zamenjali dan za noč in se nagledali vsakršnih veselic. Občutek, ki ga je porajala ta stanovska solidarnost, je bil ganljiv, kajti v takem številu se gotovo ne bi bili zbrali niti na pogrebu. Obenem pa je bilo v zraku nekaj vnetljivega in zdelo se je, da so tudi muzikaši silno zamerili cesarju, ker je dopustil vpoklicati enega izmed njih. No, tega seveda niso izrekli z besedami. O tem je brundal in piskal in godel le razglašeni nemir inštrumentov, pravili so o tem možati trki kozarcev, pričali so pogledi, ki so zaradi premnoge vina postajali vse bolj zazrti. Pa tudi njihov gostitelj, od pivske vročice prepoteni in nemarno razopasani mladi rekrut Simon Lendhart, si je bil najverjetneje že razmočil jezik, saj ni več spravil iz sebe kaj dovolj razumljivega. Le tolkel je še po pianinu, ki je ječal, kot bi se bil razsypal, in vmes dirigiral orkestru, ki so ga prinesli navzkrižni vetrovi in je tako zdaj tudi igral.

„To naj je nekaj?“ se je sprenevedavo mrščil kavarnar, ki ob nočojšnjem zaslužku sicer ni imel pravih razlogov za slabo voljo. „Ali vi temu pravite muzika?“ je v šali opozarjal na sloves kavarne, v kateri se je res redkokdaj cepetalo.

„Kakršno je vino, takšna bo muzika,“ so odgovarjali in ga opominjali, naj se raje ne daje z njimi, saj da ni dobro biti preveč pameten, ko se muzikaši razvnamejo.

Njihov razgreti dirigent pa je vzklikal le: „Odi profanum vulgus et arceo!“ In jim dirigiral zdaj že stoje na pianinu.

„Morala bi domov,“ je ponavljala gospa Spransky, a potem zopet ni šla.

„Jaz pa sploh več ne vem, kaj bi še morala,“ se je prijemala za glavo gospa Gita in jima zopet naročala.

Muzika se je presipala in ritmi so se menjavali kakor tokovi poplavnih voda. V muziciranju sóboških muzikašev je bilo to noč nekaj norega in neukrotljivega. Moralo je biti tudi v tem nekaj, kar ostane, ko so kosti že prah – vsaj tako se je zdelo Elici, ki jo je omamljalo vino in so jo prevzemali plimujoči občutki lepega. Grabilo jo je, da bi se pognala med razgaljene moške lakte in plesala do onemoglosti. Potem, zopet, si je želela le, da bi ostala ta raza v času za zmeraj razmaknjena in da muzika ne bi nikoli ponehala. A ko je vsa taka zopet segla po kozarcu in se sprožena z nenadno slutnjo okrenila, je med podboji zagledala ledeni obraz Ivana Spranskega.

Določite kraj in čas dogajanja v odlomku. Pojasnite, zakaj se v kavarni zbirajo glasbeniki in zakaj pride tja Elica. Primerjajte odnos med Elico in Ivanom Spranskim pred dogodkom v odlomku in po njem.

Pazite na jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost svojega pisanja.

Vaš pisni sestavek naj obsega 400–600 besed.

IZPITNA POLA 1

A) Bralno razumevanje

1. kolesarjem/izletnikom/ljubiteljem kolesarjenja/bralcem revije Gea; strokovna besedila/praktično strokovna/publicistična (po 1 točko) 2 točki
2. zemljevid; fotografiji/sliki; Njihova vloga je nazorneje prikazati pot. (po smislu) (po 1 točko) 3 točke
3. a, b, g (po 1 točko) 3 točke
4. Izhodišče izleta je vas Dragonja, ki leži ob glavni cesti čez preval Križišče. 1 točka
5. Samostalniško izražanje je značilnost publicističnega naslovja, zato je osebna glagolska oblika izpuščena. (po smislu) 2 točki
6. NE (1 točka)
Naslov Dragonja in Tonina hiša nam le delno pove temo besedila. Brez nadnaslova ne moramo sklepati, da je predstavljena kolesarska tura in ne le kulturnozgodovinske znamenitosti Tonine hiše in naravne lepote ob reki Dragonji. (po smislu) (2 točki za utemeljitev v dveh povedih) skupaj 3 točke
7. 4, 2, 3, 1 (vse ali nič) 2 točki
8. b 2 točki
9. neposredno (1 točka)
Pisec predstavi več kot 60 zanimivih kolesarskih izletov, med katerimi je tudi izlet po dolini reke Dragonje in obisk Tonine hiše. (po smislu) (1 točka) skupaj 2 točki

B) Razčlemba neumetnostnega besedila

1. do Dragonje je dosti zanimiveje raziskovati obalo/zelo prijetno za kolesarjenje/vmes se lahko ustavimo .../na katerih se voda poigrava z gravitacijo in našim občudovanjem (za vse tri pravilne izpise 1 točka) 1 točka
2. opisovanje 1 točka
3. tretji/ednina; prva/množina; tretji/ednina (za 3 pravilne ugotovitve 2 točki, za 2 pravilni ugotovitvi 1 točka) 2 točki
4. vstopimo – povedek (1 točka), v skrivnostni svet reke Dragonje, njenih pritokov in Šavrinskega gričevja – prislovno določilo kraja (1 točka); vsi prilastki (1 točka) 3 točke
5. Naselbinska: vas Dragonja, Križišče, Koper, (vas) Sveti Peter, Šmarje pri Jelšah, Črni Vrh nad Idrijo.
Nenaselbinska: Hrvaška, reka Dragonja, Šavrinsko gričevje, Slovenska Istra. (upoštevamo samo pravilne zapise; 10 pravilnih zapisov = 4 točke; 9, 8 = 3 t.; 7, 6 = 2 t.; 5, 4, 3 = 1 t.) skupaj 4 točke
6. Tonina hiša nima preproste zunanjščine. (1 točka)
Nismo srečali skupine kolesarjev. (1 točka)
Nismo občudovali Šavrinskega gričevja. (1 točka) skupaj 3 točke
7. kolesar, kolovoz, kolesarstvo (pravilna podčrtava treh besed = 2 točki; pravilna podčrtava dveh besed = 1 točka)
kolovoz (1 točka) skupaj 3 točke
8. /s/, /sl/, /t/, /u/, /v/ (5, 4 pravilni zapisi = 2 točki; 3, 2 = 1 točka) skupaj 2 točki
9. pravljичno, vzhod, lesti, navzgor, ognjišče, življenjski, vzpenjam se, zunanjščina decembrski (za 9, 8, 7 = 2 točki; 6, 5, 4 = 1 točka) skupaj 2 točki
10. jeleni/m. s., mn.; srnjad/ž. skup., ed.; drevje/sr. s., ed.; drevesa/sr. sp., mn.; gričevje/sr. s., ed.; grič./m. sp., ed. (upoštevamo le pravilni zapis spola in števila v nizu; 6, 5 = 3 t., 4, 3 = 2 t., 2, 1 = 1 točka) 3 točke
11. ravninska/nižinska pokrajina, težja tura, stranska cesta, novi mlinci, domači prašiči, nizke krošnje (6 pravilnih protipomenk = 3 točke; 5, 4 = 2 točki; 3, 2 = 1 točka) 3 točke

12. leči (1 točka)
Lezi v posteljo! Ležem v posteljo. Legel bi v posteljo. (1, 1, 1) skupaj 4 točke
13. Samo v mlinu se dvakrat pove. Speljati vodo na svoj mlin.
(za vsak pravilno izbran frazem 2 točki) 4 točke
14. dvesto metrov, na dvestotrinajstem metru (vse ali nič) 1 točka
15. $\frac{S}{2} / S / \frac{S}{2}$ S / S
(po 2 točki) 4 točke
16. Osebek: Kolesarjenje je moj najljubši šport. (2 točki)
Povedkovo določilo: Moj najljubši šport je kolesarjenje. (2 točki)
Desni neujemalni prilastek: Izšel je vodnik kolesarjenja po Sloveniji. (2 točki) skupaj 6 točk
17. ki/z oziralnim zaimkom (relativizacija); njen/pozaimljanje (po 2 točki) 4 točke

IZPITNA POLA 2

Zgled:

Mateja Novak
Lendavska 2
9220 Lendava

Življenjepis

Rodila sem se 12. 2. 1987 v Murski Soboti materi Elizabeti in očetu Janošu. Starša sta zaposlena, mati je knjižničarka, oče pa delavec v Nafti Lendava.

Dvojezično osnovno šolo sem končala z odličnim uspehom, zdaj pa obiskujem tretji letnik gimnazije v Dvojezični srednji šoli v Lendavi. Oba letnika sem končala z odličnim uspehom.

V osnovni šoli sem sodelovala na raznih tekmovanjih in osvojila zlato Cankarjevo in srebrno Vegovo priznanje, v drugem letniku gimnazije pa sem sodelovala v debatnem krožku in ekipno smo osvojili prvo mesto na državnem tekmovanju v debatiranju.

Lendava, 20. 2. 2004

Mateja Novak

Vrednotenje:

Vsebinska ustreznost: 0–10 točk

Kdaj (se je rodil):	2 točki
Kje (se je rodil):	2 točki
Katero šolo je končal:	2 točki
Uspeh v OŠ:	2 točki
Konjički:	2 točki

Zgradba: 0–2 točki

Obseg v predpisanih mejah.

Za več kakor 5 besed pod/nad omejitvijo se odbije 1 točka, za več kakor 10 pa obe.

Za smiselno členjenost na odstavke 1 točka.

Jezikovna pravilnost: 0–6 točk

Za 4 istovrstne ali 3 raznovrstne napake se odbije po 1 točka.

Slog: 0–2 točki

Načela praktične stilistike. Poudarjene so jasnost, jednatost in primernost. (Za upoštevanje dveh načel 1 točka, za upoštevanje treh 2 točki.)

IZPITNA POLA 3

Vrednotenje:

V daljšem pisnem sestavku je kandidat skušal

VSEBINA:

- ugotoviti kraj in čas dogajanja v odlomku;
za poimenovanje kavarna dobi kandidat 1 točko; za natančno poimenovanje Faflekova kavarna v Murski Soboti 2 točki;
za poimenovanje časa pozno zvečer, zvečer – 1 točka; za navedbo zgodovinskega časa (druga polovica) prve svetovne vojne / 1917/1918 – 2 točki (skupaj do 4 točke);
- pojasniti, zakaj se v kavarni zbirajo glasbeniki in zakaj pride tja Elica;
Glasbeniki pridejo v kavarno zaradi odhoda svojega kolega Simona Lendharta v vojno. – do 3 točke;
Elica pa spremlja prijateljico Gito, Lendhartovo ženo. – do 3 točke (skupaj do 6 točk);
- primerjati odnos med Elico in Ivanom Spranskim pred in po dogodku v odlomku;
za predstavitev njunega odnosa pred poroko – do 5 točk; primerjava odnosa pred in po poroki ter sprememba odnosa neposredno po dogodku v kavarni – do 10 točk (skupaj do 15 točk).

JEZIKOVNA PRAVILNOST:

za 4 istovrstne ali raznovrstne napake se odbije 1 točka – do 5 točk

ZGRADBA:

členjenost besedila – 1 točka

dolžina besedila – 1 točka (za 50 besed pod predpisano mejo se odbije 1 točka)

SLOG:

bogastvo, ustreznost besedišča – do 2 točki; jasnost – 1 točka (skupaj 3 točke)

5.2 Ustni del izpita

Primer ustnega vprašanja

France Prešeren (1800–1849)

KRST PRI SAVICI

UVOD

Valjhún, sin Kájtimára, boj krvavi
že dolgo bije za kršansko vero,
z Avreljam Droh se več mu v bran ne stavi;

končano njino je in marsiktéro
življenje, kri po Kranji, Koratani
prelita napolnila bi jezéro.

Gnijó po polji v bojih pokončani
trum srčni vajvodi, in njih vojšaki,
sam Črtomír se z majhnim tropam brani.

Bojuje se narmlajši med junaki
za vero staršov, lepo bog'njo Živo,
za črte, za bogove nad oblaki.

On z njimi, ki še téd'jo vero krivo,
beži tje v Bohinj, v Bistrško dolino,
v trdnjavo zidano na skalo sivo.

Še dan današnji vidiš razvalino,
ki Ajdovski se gradec imenuje,
v njih gledaš Črtomírovo lastnino.

1. Glasno branje odlomka
2. Umestitev odlomka v Uvod; verz in kitica; zgradba; Črtomirova usoda v Krstu pri Savici
3. Materni, nematerni jezik; interference

6. KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Zakon o maturi v 4. členu določa, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.

Možne so naslednje prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja maturitetnega izpita (tudi odmorov, možno je več krajših odmorov);
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, kjer je prevod vprašanj nemogoč, zapis izpitnega gradiva na disketi ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec ali pisar);
8. uporaba računalnika;
9. prirejeni ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v znakovni jezik);
10. prilagoditev opravljanja praktičnega dela maturitetnega izpita (npr. prilagoditev opravljanja seminarske naloge, vaj);
11. prilagojen način ocenjevanja (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo, pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

7. LITERATURA

Pri pripravi na splošno maturo kandidati uporabljajo učbenike in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Potrjeni učbeniki in učna sredstva so zbrani v **Katalogu učbenikov za srednjo šolo**, ki je objavljen na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.

Dodatno lahko uporabljajo tudi:

Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V, DZS, Ljubljana 1970–1992.

Slovenski pravopis, SAZU in ZRC SAZU, Ljubljana 2001.

Marko Snoj: Slovenski etimološki slovar, MK, Ljubljana 1997.

Jože Toporišič: Slovenska slovnica, Obzorja, Maribor 2000.

Matjaž Kmecl: Mala literarna teorija, Modrijan, Ljubljana 1996.

Janko Kos: Očrt literarne teorije, DZS, Ljubljana 1996.

Boža Krakar Vogel, Brane Šimenc: Vodnik skozi književnost na maturi, Državni izpitni center, Ljubljana 2000.